

УДК 930.2:378.4.096.011.33.091.2(477.83-25)“1920/1939”
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2023.55.13429>

ЗАКЛАД (ІНСТИТУТ) ДОПОМІЖНИХ ІСТОРИЧНИХ НАУК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ЙОГО НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1920–1939 рр.)

Олександр ЦЕЛУЙКО

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра давньої історії України та архівознавства
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна,
e-mail: oleksandr.tseluyko@lnu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8973-6927>

У міжвоєнний період у Львівському університеті діяла низка навчально-наукових закладів (інститутів). Вони були покликані виконувати подвійне завдання – провадити наукові студії та допомагати студентській молоді формувати практичні вміння та навички. Однією з таких інституцій був Заклад допоміжних історичних наук, який упродовж свого існування деякий час мав й іншу назву – Інститут допоміжних історичних наук.

З'ясовано, що час формування Закладу припадає на 1920–1923 рр. Він знаходився спочатку в старому корпусі Львівського університету, а у подальшому – в одній із будівель колишнього Галицького крайового сейму, яку передали навчальній установі на початку 1920-х рр. Роботою Закладу (Інституту) допоміжних історичних наук керував очільник кафедри загальної історії середніх віків, що було пов'язано з відсутністю у Львівському університеті окремої кафедри допоміжних історичних наук. Це створювало цікаву колізію у його роботі, адже при кафедрі існувала ще одна подібна інституція – Семінаріум (у подальшому – Інститут, Заклад) загальної історії середніх віків. Робота цих двох закладів була тісно пов'язана, що дозволяло їх керівникам ефективніше використовувати наявні ресурси.

Заклад допоміжних історичних наук фінансувався переважно за рахунок коштів, що їх отримували зі студентських оплат, і лише інколи – за рахунок державних дотацій. Цих сум не завжди було достатньо для повноцінної діяльності інституції. Доволі гостро стояла проблема устаткування Закладу належним обладнанням та меблями. Із моменту заснування Закладу формувалася його бібліотека. Її збережений інвентар дозволив докладніше відтворити процес її розбудови. Основу бібліотеки, ймовірно, становили видання, передані з ліквідованих на початку 1920-х рр. кафедр, однак надалі вона збільшувалася за рахунок придбання літератури та отримання дарів від приватних осіб та наукових інституцій. Особливо значними були дарування бібліотеці Закладу його першого керівника професора Яна Птасьніка. Низку видань було придбано у наукових інституцій та у книгарнях Львова, Варшави, Вільно, антикварів та книгопродавців у Берліні та Ляйпцігу.

Бібліотека Закладу збільшувалася впродовж усього досліджуваного періоду, однак вкрай нерівномірно. Якісне наповнення бібліотеки було якщо не відмінним, то доволі добрим. У розпорядженні працівників і студентів були необхідні видання для оволодіння всім комплексом спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін, у тому числі й декілька рідкісних видань

Бібліотека Закладу збільшувалася впродовж усього досліджуваного періоду, однак вкрай нерівномірно. Якісне наповнення бібліотеки було якщо не відмінним, то доволі добрим. У розпорядженні працівників і студентів були необхідні видання для оволодіння всім комплексом спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін, у тому числі й декілька рідкісних видань XVIII – першої половини XIX ст. Щоправда, україномовної літератури у бібліотеці Закладу було обмаль. Окрему частину фондів Закладу становило палеографічно-дипломатичне зібрання: набір книг, альбомів, окремих документів та їх копій, що використовували для навчання читанню давнього письма та аналізу актів. Також Заклад володів збіркою географічних карт та їх альбомів, окремою колекцією літератури з історичної географії.

Ключові слова: спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни, Львівський університет, Заклад допоміжних історичних наук, Ян Птасьнік.

Упродовж останніх трьох десятиріч у середовищі українських та польських дослідників зріс інтерес до історії розвитку та викладання спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін у Львівському університеті. Якщо довший час коротку інформацію з цього приводу можна було віднайти у двох-трьох науково-довідкових виданнях чи статті проф. Ярослава Кіся (1956 р.), то з початку 1990-х рр. число відповідних публікацій зросло до кількох десятків. Прислужилася цьому низка обставин, у тому числі те, що саме у Львівському університеті відкрили одну із перших у Центрально-Східній Європі кафедру допоміжних історичних наук (1784–1805), а у стінах цього навчального закладу впродовж наступних століть працювали такі відомі фахівці у цій царині, як Францішек Ксаверій Ліске, Тадеуш Войцеховський, Ізидор Шараневич, Михайло Грушевський, Владислав Семкович, Іларіон Свенціцький, Іван-Юліан Шпитковський, Володимир Зварич та багато інших. Увага до діяльності згаданої кафедри, розвитку історичної науки та освіти у місті та краї, реалізація низки україно-польських історіографічних проектів спричинилися до появи публікацій Юзефа Шиманського, Михайла Кріля, Романа Шуста, Олександра Целуйка, Стефана Цяри, Миколи Ільківа-Свидницького¹. Не оминули своєю увагою вчені й історію

¹ Історіографію викладання спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін у Львівському університеті розглянуто у: Роман Шуст і Олександр Целуйко, “Допоміжні / спеціальні історичні дисципліни у Львівському університеті: історіографія питання та перспективи подальшого дослідження,” у *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (До 75-ліття створення історичного факультету)* (Львів, 2015), 141–153. Окрім цього, вкажемо на новіші публікації: Микола Ільків-Свидницький, “«Історіографія ерудитів» та її вплив на палеографічні студії у Львівському університеті (1784–1848 рр.),” у *Історія та історики у Львівському університеті*, 85; Микола Ільків-Свидницький, “Тотфрід Уліх і його студії з допоміжних історичних наук у Львівському університеті (1784–1794),” *Записки НТШ. Праці комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін* 268 (2015): 443–456; Mykoła Ilkiv-Swydneycki and Wołodymyr Kaczmar, “Pierwszy katedry (1784–1805),” in *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska and L. Zaszkilniak (Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016), 51–64; Mykoła Ilkiv-Swydneycki, “W Liceum Lwowskim (1805–1817),” in *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie*, 65–73; Mykoła Ilkiv-Swydneycki and Wołodymyr Kaczmar, “Po ponownym erygowaniu Uniwersytetu (1817–1848),” in *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie*, 75–86; Stefan Ciara, “Nauki pomocnicze historii 1869–1918,” in *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, 373–382; Олександр Целуйко, “Викладання палеографії у Львівському

викладання та розвитку зазначених дисциплін у Львівському університеті у міжвоєнний період, особливо цікавий з огляду на існування у ньому у той час такої структурної одиниці як Заклад (Інститут) допоміжних історичних наук. З його діяльністю пов'язані імена відомих польських вчених Яна Птасьніка, Теофіля Модельського, Люції Харевічової та, особливо, знаного сфрагіста Мар'яна Гайсіга. Відомості про роботу Закладу містяться у публікаціях останніх років С. Цяри, Р. Шуста і Романа Лаврецького, Йоанни Пісулінської². Втім, для всіх цих авторів діяльність Закладу допоміжних історичних наук була фрагментом чи то історії викладання та розвитку спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін у Львівському університеті у досліджуваний період, чи то функціонування історичного цеху у місті. Натомість ми спробуємо підсумувати відомості про Заклад, докладніше зупинитися на його творенні, діяльності як навчальної та наукової інституції, прослідкувати долю колекцій, вказати, що сталося з ним у радянський час. Допоможуть нам у цьому університетські довідкові видання, документація про діяльність Закладу та інших структурних підрозділів університету, що відклалися у відповідному фонді Державного архіву Львівської області та в самому навчальному закладі, насамперед, у фондах Кабінету спеціальних історичних дисциплін Львівського національного університету імені Івана Франка.

Створення Закладу допоміжних історичних наук, його матеріальна база та бібліотека.

На момент появи досліджуваного Закладу традиція вивчення та викладання у Львівському університеті спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін нараховувала майже півтори сотні років. Відповідна кафедра повстала у 1784 р., одночасно із подібними кафедрами у двох інших університетах держави Габсбургів – Відні та Празі. Впродовж двадцяти років професори Готфрід Уліх, Людвік Ценмарк та Фома Вучич провадили курси з дипломатики, геральдики та нумізматики. Втім, політичні перипетії початку ХІХ ст. призвели до короткочасної перерви у діяльності університету у Львові. Після його перезаснування у 1817 р. було здійснено кроки по відновленню кафедри допоміжних історичних наук, оголошено конкурс на заміщення посади її керівника. Кафедра тоді так і не постала. Безрезультатними виявилися й всі наступні намагання в австрійській і у польський час. На заваді поставали ті чи інші перепони, переважно фінансового характеру.

університеті у радянський період: причинок до розвитку спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін в Україні у другій половині 1940-х – першій половині 1980-х рр.," *ЕМІНАК. Науковий щоквартальник* 3 (39) (2022): 157–175.

² Йдеться про: Stefan Ciara, "Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w dobie II Rzeczypospolitej," in *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka, t. V (Rzeszów, 2007), 395–408; Roman Ławrecki and Roman Szust, "Nauki pomocnicze historii 1918–1939," in *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, 383–396; Joanna Pisulińska, "Studium historyczne w latach 1918–1939," in *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, 147–176.

Втім, попри відсутність окремої кафедри допоміжних історичних наук у Львівському університеті з 1805 до 1939 р. курси з цих дисциплін для студентів провадили професори інших кафедр. Так, у першій половині XIX ст. дипломатику, геральдику та нумізматику викладав очільник кафедри загальної історії Йосиф Маусс. У другій половині XIX – на початку XX ст. відповідні курси для студентів провадили професор кафедри всесвітньої історії Ф. К. Ліске, професори кафедри історії Польщі Т. Войцеховський та Станіслав Закшевський, кафедри історії України (формально – всесвітньої історії з українською мовою викладання) М. Грушевський. Попри це, відсутність окремої кафедри спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін (наук) давалася взнаки. Їх виклад переважно зводився до проведення дипломатично-палеографічних вправ, покликаних виробити у студентів навички роботи із писемними, як правило, актовими джерелами. Поза цим колом залишалися й нумізматика, й сфрагістика, й геральдика, які не потрапляли до навчальних планів з огляду на відсутність в університеті відповідних фахівців. Певним виходом було залучення із початку XX ст. до роботи у Львівському університеті науковців з поза його меж, що читали відповідні предмети як приват-доценти. Так, зокрема, було із В. Семковичем. Він у 1909 р. пройшов габілітацію із допоміжних історичних наук та впродовж 1909–1916 рр. викладав їх молоді. Саме завдяки його зусиллям у 1913 р. вдалося придбати для потреб Львівського університету сфрагістичну колекцію, яка могла використовуватися в науковій та навчальній діяльності працівників кафедр історичного профілю, стала би частиною майбутнього кабінету допоміжних історичних наук³.

Наступним кроком щодо покращення освітньої та дослідницької роботи у Львівському університеті в міжвоєнний період (у той час він називався Університетом Яна Казимира) стало формування системи наукових закладів (інститутів). Вони були покликані виконувати подвійне завдання – провадити наукові студії та допомагати студентській молоді у формуванні низки практичних умінь та навичок⁴. Подібні заклади з'явилися у Львівському університеті ще у другій половині XIX ст.⁵, однак справжнє їх поширення відноситься до початку 1920-х рр., часу реформування його структури (закриття старих та відкриття нових кафедр) та перебудови навчального процесу (перехід від класичної двосеместрової форми навчання до триместрів). Потребу в таких в таких змінах спричинили і ухвалені влітку 1920 р. Закон (устав) про вищі

³ Ciara, “Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w dobie II Rzeczypospolitej,” 396.

⁴ Артикул 67 Статуту академічних шкіл. “Академічні школи мають [у своєму складі – О. Ц.] заклади (інститути), потрібні для навчальних цілей; при них можуть також бути утворені заклади, призначені виключно науковим дослідженням”. Див.: Роман Шуст і Роман Тарнавський, “Історична наука у Львівському університеті: 350 років розвитку,” *Вісник Львівського університету. Серія історична* 49 (2013): 20–21.

⁵ Роман Тарнавський, “Принципи формування викладацького та науково-допоміжного складу Університету Яна Казимира у Львові (1919–1939),” *Вісник Львівського університету. Серія історична* 54 (2022): 252.

школи у Польщі (вступив у дію восени того ж року) та зміна кількості й номенклатури кафедр у самому університеті. Історичні дисципліни у Львівському університеті викладалися на філософському, а з 1924 р. – гуманітарному факультеті, що виник після поділу філософського факультету на два (інший – математично-природничий).

До початку Першої світової війни кафедр історичного профілю в університеті було шість: на трьох провадилися курси з національних історій (Австрії, Польщі та України), інші – кафедра всесвітньої історії, кафедра класичної археології та кафедра антропології та етнології. У нових політичних реаліях, коли Львів опинився у складі відновленої Польської держави, дві з цих кафедр – австрійської та української історії – зникли. Було збережено кафедру історії Польщі та класичної археології. У липні 1919 р. на раді філософського факультету ухвалили рішення відкрити низку додаткових кафедр, зокрема: а) стародавньої історії, б) загальної історії середніх віків та в) загальної історії нового часу. Пролунала й ідея створити окрему кафедру суспільної та економічної історії, яка і повстала восени того ж року. Відповідно до змін, котрі відбулися на зламі 1910-х – 1920-х рр., у Львівському університеті діяли такі кафедри історичного профілю: класичної археології, історії стародавнього світу, загальної історії середніх віків, історії нового часу, історії Польщі, суспільної та економічної історії та історії освіти та шкільництва (останню відкрили як надзвичайну 1924 р.). Паралельно у міжвоєнний період у Львівському університеті розвивалася й етнологічна наука, продовжувала діяти кафедра антропології та етнології, а у 1924 р. було відкрито кафедру етнології зі спеціальним оглядом етнографії польських земель⁶. Ми докладно зупинилися на переліку кафедр, що діяли в університеті тому, що саме при них і відкривалися однойменні заклади (інститути). З вищенаведеного видно, що окремої кафедри допоміжних історичних наук у Львівському університеті не було. Тим не менше, на початку 1920 р. створили Заклад (Інститут) допоміжних історичних наук. Саме так було зафіксовано бажання цю кафедру в університеті мати, якщо не одразу, то в найближчому майбутньому.

Перше, на чому варто зупинитися – назва. Справа в тому, що і в документах, і в літературі цей структурний підрозділ фігурує й як Заклад допоміжних історичних наук, і як Інститут допоміжних історичних наук. Така дуалістичність була закладена згаданим Законом (уставою) про вищі школи (див. посилання вище) 1920 р., у якому йшлося про “заклади (інститути)”. Прийняті у відповідності до цього законодавчого акту Статуту Львівського університету від 1926 р. та 1929 р. говорять лише про інститути у його структурі (розділ VII “Instytuty Uniwersytetu Jana Kazimierza”, підпункт 1 “Instytuty wydziałów” і далі по тексті). Тим не менше і в діловодстві, і в офіційних виданнях університету згадуються як інститути, так і заклади.

⁶ Докладніше про це див.: Роман Тарнавський, *Кафедра етнології Львівського університету. Класичний період (1910–1947)* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016).

Відомі нам печатки досліджуваного підрозділу містять останній варіант іменування: “Dyrekcja Zakładu nauk pomocniczych historii Uniwersytetu J. K. we Lwowie” (цю печатку використовував для завірення документів проф. Я. Птасьнік), “Zakład nauk pomocniczych Uniwersytetu J. K. we Lwowie” та “Zakład nauk pomocniczych historii U. J. K. we Lwowie”. Назву Заклад уживали у службовій документації й працівники інституції – її керівники та асистенти. А от університетські довідкові видання, що виходили у міжвоєнний період, зокрема програми лекцій та практичних занять (т. зв. “Program wykładów...”), його хроніки та відомості щодо структури та викладацького складу (“Skład Uniwersytetu...”) містили у 1920-х – на початку 1930-х рр. обидві назви (“Інститут” – “Заклад”), при чому інколи – паралельно, на одній і тій же сторінці⁷.

За спостереженнями Р. Лаврецького, назва “Інститут” по відношенню до згаданої інституції поступово з’являється в офіційних документах університету з 1928/1929 навч. року⁸. Додамо, що у довідкових виданнях того часу ця назва дійсно зустрічається, однак не переважає, і віднайти якоїсь системності у її вживанні годі. Власне, Інститут допоміжних історичних наук зустрічаємо у “Program wykładów...” за 1925/1926, 1926/1927, 1927/1928 навч. роки. Однак у подібних виданнях від 1928/1929 та до кінця 1930-х рр., за винятком 1932/1933 навч. року, вживається назва “Заклад допоміжних історичних наук”; з 1930-х рр. саме так іменується інституція в інших відомих нам документах та виданнях. Пояснити практику використання цих назв важко. Можна лише припустити, що у часі та відразу після прийняття університетського статуту 1926 р. назва “Інститут” на деякий стає широковживаною. Приклад – довідник “Skład Uniwersytetu Jana Kazimierza w latach akademickich 1925/1926 i 1926/1927”. Однак поступово від такої уніфікації відійшли. Щобільше, подібне видання за 1933/1934 навч. рік називає всі відповідні інституції на гуманітарному факультеті закладами, за двома винятками: Орієнталістичного інституту та Інституту польської філології, та й то тому, що до їх складу входили відповідно два та три заклади (Заклад давньої польської філології, Заклад сучасної польської філології і т. д.). Спричинилося до цього прийняття у березні 1933 р. нової редакції Закону про вищі школи, який ліквідував дуалістичність назв цих інституцій шляхом прибрання згадки про інститути у складі університетів, після чого відповідні зміни бачимо й у проекті Статуту Львівського університету з 1934 р. Врахуймо й те, що в часі згаданого реформування історичної освіти та науки у Львівському університеті на початку 1920-х рр. рада філософського факультету ухвалила рішення, згідно з яким робота Закладу допоміжних історичних наук була тісно поєднана з діяльністю кафедри загальної історії середніх віків. При цій кафедрі існував окремий навчально-науковий заклад,

⁷ Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1927–1928 (Lwów, 1927), 29.

⁸ Ławrecki and Szust, “Nauki pomocnicze historii 1918–1939,” 385.

що мав на початках назву Семінаріуму загальної історії середніх віків. У 1930-х рр. щодо нього вживалися інші назви: Інститут, а згодом Заклад загальної історії середніх віків. А от у внутрішній документації цих двох споріднених інституцій за ними закріпилися назви Інститут загальної історії середніх віків та Заклад допоміжних історичних наук⁹. Це було зручно, оскільки дозволяло їх краще вирізнити. Тим не менше, вкажемо, що вживання назв “Заклад допоміжних історичних наук” чи “Інститут допоміжних історичних наук” є правильним та допустимим у тогочасних джерелах та сучасній історіографії для 1920-х – початку 1930-х рр., а для подальшого періоду потрібно вживати першу назву.

Відомості про початкову історію Закладу (Інституту) допоміжних історичних наук доволі скупі. Відомо, що спочатку він розміщувався у приміщенні колишнього Історичного семінару у старій будівлі університету по вул. св. Миколая, 4 – ця адреса зазначена у довідковому виданні з 1921 р.¹⁰; пізніше (восени 1923 р.¹¹) – переїхав до бічної частини будинку колишнього Галицького крайового сейму по вул. Міцкевича, 5 (тепер – вул. Листопадового чину, 5). Власне там і відбулося дійсне творення Закладу, хоча організаційні заходи з цього приводу провадилися і раніше. Недаремно саме 1922–1923 рр. визначили часом його організації у подальшому, наприкінці 1930-х рр.¹² Як уже згадувалося, рада філософського факультету ухвалила рішення, згідно з яким робота Закладу (Інституту) допоміжних історичних наук була тісно поєднана з діяльністю кафедри загальної історії середніх віків, тому їхні приміщення були поряд як у старому корпусі, так і в новій будівлі. Відомо, що вони знаходилися на другому поверсі тієї частини комплексу, що виходить на вул. Листопадового чину, і саме через вхід з цієї вулиці можна було якнайшвидше потрапити до закладів (Закладу допоміжних історичних наук та Семінаріуму загальної історії середніх віків). Поряд, стіна в стіну, знаходився Заклад суспільної та економічної історії проф. Ф. Буяка. Зверху, на третьому поверсі цієї будівлі діяли семінаріуми історії Польщі проф. С. Закшевського та загальної нової історії проф. А. Шельонговського. Семінаріум стародавньої історії проф. К. Хилінського розміщувався у корпусі зі сторони вул. Костюшка; Інститут класичної археології проф. Е. Буянди та Семінаріум праісторії проф. Л. Козловського – на першому та другому поверхах головної будівлі колишнього сейму¹³. Кімнати Закладу

⁹ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 26, оп. 7, спр. 1312 (Переписка з польською Академією наук, головним архівом у Варшаві та іншими науковими товариствами по підготовці і виданню наукових робіт, надсилання періодичних видань та ін. питаннях роботи кафедри допоміжних історичних дисциплін, 13 січня 1932 – 21 квітня 1937), арк. 11.

¹⁰ *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku szkolnym 1920–1921* (Lwów, 1921), 31.

¹¹ Franciszek Bujak, “Życiorys Jana Ptasnika,” *Kwartalnik historyczny* XLIV, t. I (1930): XXV.

¹² ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1620 (Рішення факультетської ради про відновлення кафедри англійської філології, історії мистецтв і допоміжних наук історії, 23.05.1939 – 5.07.1939), арк. 33.

¹³ Адреси (вулиця, номер будинку та поверх) структурних підрозділів Львівського університету вказувалися у відповідних довідниках (“Skład Uniwersytetu Jana Kazimierza...”), які регулярно (раз на рік або ж що два роки) виходили друком.

(Інституту) допоміжних історичних наук та Семінаріуму загальної історії середніх віків сполучалися дверями, які були відчинені в робочий час. Про це свідчить цікавий акт, що його уклали 2 лютого 1933 р. Того дня, близько 17.00, невстановлений злочинець через незамкнені двері кабінету проф. Т. Модельського потрапив до Закладу допоміжних історичних дисциплін, в якому на той час нікого не було. Невідомо, що цінного надумав поцупити злодій. Наполоханий студенткою, яка хотіла потрапити до Закладу, він утік: виламав вікно та по карнизу дійшов до вікна Закладу суспільної та економічної історії, далі – до ректорських зал, а потім зіскочив на подвір'я і наклав п'ятами¹⁴. Втрати були мінімальними – зникли ключі від шаф та, можливо, декілька книжок, однак переполох злодій вчинив.

Скільки кімнат виділили Закладу допоміжних історичних наук та Семінаріуму загальної історії середніх віків – не знаємо. Це були сполучені кімнати, принаймні дві – по одній для кожної інституції. Можливо, був й окремий кабінет їх очільника – на це вказує наведений епізод з грабіжником. Обладнання інституцій було на початках бідним, однак з часом ситуація покращувалася. Труднощі у повстанні Закладу допоміжних історичних наук спостерігалися із неможливістю університетом профінансувати його роботу у повному обсязі та тією обставиною, що творити його доводилося майже з нуля. Відомо, що після отримання Львівським університетом у 1920–1921 рр. приміщення крайового сейму воєводське управління вивезло з нього меблі, і повернути вдалося не так багато¹⁵. У тій частині будівлі, де знаходився Заклад допоміжних історичних наук, напередодні розміщувалися органи місцевої влади. Припускаємо, що при переїзді вони вчинили аналогічно, забравши з собою майно. Не дивно тому, що при організації Закладу гостро стояло питання його умеблювання. Укладена 1922 р. проф. Я. Пtasьніком бюджетна пропозиція на наступний рік передбачала виділення Закладу 600 тис. марок на закупівлю шафи для сфрагістичної збірки, двох бібліотечних шаф, лабораторного столу та п'яти електричних ламп¹⁶, однак чи дійшло до їх отримання – не знаємо. Зберігся, натомість, список інвентаря, яким розпоряджався Заклад станом на 1 січня 1923 р., тобто ще до переїзду у новий корпус. Інвентар нараховував 17 позицій, зокрема: 10 звичайних крісел, одне крісло з поручнями (фотель), чотири шафи різного розміру (дві з них призначалися для збереження вірців давнього письма – палеографічної збірки, інші – для сфрагістичної колекції), два письмових столи (*biurka*), один з яких двосторонній, комод (*pult z szufladą*), дерев'яний вішак із трьома металевими гачками, чотири скриньки для карткового каталогу, дерев'яний каламар, дві скляних підставки для пер, два прес-бювари (прес-пап'є),

¹⁴ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1304 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних наук історії за 1931/1932 навч. рік, 26 січня 1932 – 13 червня 1932), арк. 2.

¹⁵ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok akademicki 1921/22, za rektoratu śp. prof. dra Jana Kasprowicza* (Lwów, 1922), 59.

¹⁶ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 799 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних (спеціальних) наук історичних, 15.11.1920–1929), арк. 2–2зв.

кишеньковий ніж. Меблі переважно були світлого кольору, що створювало певний настрій. Їх вистачало для праці асистентів і керівника, кількох студентів, але не більше. Зрозуміло, цього було недостатньо для повноцінної діяльності інституції.

Відомо, що невеликі суми на інвентар виділялися й надалі. Так, ухвала академічного сенату університету із квітня 1924 р. надавала на це 52 млн марок¹⁷, або ж 29 злотих іншої польської валюти, запровадженої того року. Набутком Закладу за 1924/1925 навч. рік стали шафа та графин (карафка)¹⁸; 1926/1927 навч. рік – стіл, підставка для капелюхів (*wieszadło*) та чотири крісла¹⁹, дещо пізніше – дві книжкові шафи, шафа для одягу, ще один вішак, настільна лампа для професора. З часом було отримано з десятків столів та крісел до них, невеликий диванчик (*kanapka*), друкарську машинку та столик до неї тощо. Доволі щедрим виявився 1936/1937 р., коли було придбано спеціальну шафу та габльот для сфрагістичної збірки, дві лупи та інше дрібне начиння, яке використовували при опрацюванні сфрагістичної колекції та виготовленні муляжів печаток²⁰. Зробили це, ймовірно, за кошти, спеціально виділені Міністерством у справах віровизнань та освіти.

Вповні задовільнити потреби Закладу допоміжних історичних наук ці принагідні купівлі не могли, адже він слугував не лише місцем праці керівника та його помічників, але й навчальною лабораторією для студентів. Тому доводилося шукати інші шляхи. Зберігся, зокрема, лист із квітня 1932 р. до президіуму міського уряду у Львові. У ньому просили випозичити для керованих Т. Модельським закладів додаткове укомплектування (дев'ять столів, п'ять крісел, одну канапу, одну драбинку та ін.)²¹.

Із моменту заснування Закладу допоміжних історичних наук формувалася його бібліотека. Її основу становили видання, передані з бібліотеки колишнього Історичного семінару²² та, ймовірно, ліквідованих кафедр (тієї ж кафедри австрійської історії, свідченням чого була низка довідкових праць до історії та географії Австро-Угорщини), приватних надань. Кошти на придбання книг та журналів на зламі 1910–1920-х рр. виділило й Міністерство у справах віровизнань та освіти²³. Наскільки значними були ці суми, судити

¹⁸ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1924/25, stanowiąca sprawozdanie Rektora i dziekanów*, zestawiał Rektor w roku szkolnym 1924/25 prof. dr. Włodzimerz Sieradzki (Lwów, 1925), 124.

¹⁹ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1926/27, stanowiąca sprawozdanie Rektora i dziekanów*, zestawiał Rektor w roku szkolnym 1926/27 prof. dr. Józef Siemiradzki (Lwów, 1928), 136.

²⁰ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1547 (Звіти кафедр факультета за 1936/37 навч. рік, 7 червня 1937 – 19 липня 1937), арк. 29–29 зв.

²¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1312 (Переписка з польською Академією наук...), арк. 11.

²² Вуїак, “*Życiorys Jana Ptasnika*”, XXXV. Іншу частину бібліотеки Історичного семінару передали кафедрі історії нового часу.

²³ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 807 (Переписка з Міністерством віросповідань і громадської освіти про надання дотації на потреби семінару з історії середніх віків і допоміжних історичних дисциплін та ін. матеріали про роботу семінару, 15 грудня 1920 – 8 червня 1931), арк. 1, 2.

важко (йшлося, до прикладу, про 18 тис. марок у грудні 1920 р. та 20 тис. марок у червні 1921 р.), оскільки інфляція в той час була висока, однак спільними зусиллями число видань у бібліотеці на 1925 рік довели до семи з половиною сотень²⁴.

Зберігся каталог цієї бібліотеки, який дозволяє докладніше відтворити процес її розбудови. Згідно з ним, зі ста перших позицій (йшлося, наголосимо, про окремі найменування наукових праць, а не кількість томів) лише дев'ять було придбано, причому, як окремо зазначалося, за рахунок коштів, що їх виділили Семінаріуму загальної історії середніх віків. Доволі значним було й число книг, які передав Закладу його керівник проф. Я. Птасьнік. Лише за перших два роки формування цієї бібліотеки – а на 1 січня 1923 р. вона становила 550 найменувань – він подарував близько 120 позицій книг та журналів²⁵. Ще півсотні книг та серійних видань було записано тоді ж як дар проф. Т. Войцеховського, померлого 1919 р. Серед інших давців літератури були Геральдичне товариство у Львові (подарувало том “Herolda Polskiego” за 1898 р. та комплекти “Геральдичного місячника” за 1908–1915 рр.), проф. о. Ян Фіялек (декілька книг, у тому числі написані ним), Тимчасовий місцевий уряд у Львові (22 томи “Aktów grodzkich i ziemskich z czasów Rzeczypospolitej polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie”), історик Казимир Закшевський (власну працю “Na kresach Spisko-Orawskich”) та інші, в тому числі чинні та колишні співробітники Закладу.

Бібліотека збільшувалась і надалі, однак украй нерівномірно. Так, за 1925/1926 навч. р. було придбано лише чотири книги, оскільки виділені для цього кошти надійшли до Закладу в останню хвилину²⁶; 1926/1926 навч. р. отримали 24 палеографічні таблиці та 12 наукових праць²⁷; 1928/1929 навч. р. – 34 томи та збірки палеографічних таблиць²⁸ і т. д. Доволі врожайним для бібліотеки Закладу став 1929/1930 навч. р., коли вона поповнилася на 125 томів, більша частина з яких походила з бібліотеки Я. Птасьніка²⁹: вчений помер 22 лютого 1930 р., а під 20 лютого в інвентар бібліотеки Закладу допоміжних історичних наук внесли запис про передачу близько 90 позицій книг та інших видань, що належали йому. Ще близько 80 позицій закупили у вдови покійного напередодні наступного навчального року, впродовж

²⁴ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1924/25*, 124.

²⁵ Я. Птасьнік почав купувати у Кракові за власні кошти наукову та навчальну літературу зі спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін для майбутнього Закладу ще у січні 1920 р., тобто до свого переїзду у лютому того ж року до Львова (Ciara, “Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w dobie II Rzeczypospolitej,” 397).

²⁶ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1039 (Звіти завідуючих кафедр факультета за 1925–1926 навчальний рік, 4 травня 1926 – 8 липня 1926), арк. 6.

²⁷ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1926/27*, 136.

²⁸ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 799 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних (спеціальних) наук історичних), арк. 6–7.

²⁹ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1929/30, stanowiąca sprawozdanie Rektora i dziekanów*, zestawil prof. dr. Hilary Schramm Rektor w roku szkolnym 1929/30 (Lwów, 1931), 102.

серпня – вересня 1930 р. Подібні дарунки від приватних осіб, щоправда, в меншому обсязі, фіксуються й надалі. Так, у 1932/1933 навч. році з 25 праць у 34 томах, що поповнили бібліотеку Закладу, лише вісім (у 16 томах) було придбано, решта – подаровано³⁰. У 1936/1937 навч. р. було куплено та отримано 45 праць у 81 томах, а інвентар бібліотеки довели до 1248 позицій³¹. Загалом згаданий вище інвентар бібліотеки Закладу містить 1379 позицій, що свідчить про її стабільне зростання в подальшому. Це й не дивно, адже фінансування Закладу в 1930-х рр. дещо стабілізувалося. Принаймні збережена документація того часу дозволяє вказати на регулярну закупівлю необхідної літератури, зокрема й за кордоном, навчальних матеріалів тощо³².

Якісне наповнення бібліотеки було якщо не відмінним, то доволі добрим. У розпорядженні працівників і студентів були необхідні видання для оволодіння комплексом спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. Це були і монографічні видання, і збірники праць, археографічні серії (на взірець “*Monumenta Germaniae Historica*”), навчальні посібники тощо. Бібліотеку поповнювали як новішими книгами, так і тими, що з’явилися друком раніше, принаймні з першої половини XIX ст., літературою з Польщі та з-за кордону. Каталог бібліотеки дозволяє встановити, що купували книги та журнали як у Львові, так і в інших містах міжвоєнної Польщі і Європи. Низку видань придбали у наукових інституцій – Оссолінеуму (Національного Інституту ім. Оссолінських у Львові), Курніцької бібліотеки, Наукового товариства у Львові; у книгарнях Львова, Варшави, Вільно, антикварів та книгопродавців у Берліні, Ляйпцігу (свідченням останнього є записи у інвентарі бібліотеки й листи тамтешнього антиквара Кьолера)³³ тощо. До слова, ще в одного ляйпцізького антиквара Лоренца у грудні 1934 р. було куплено декілька цінних книг, що стали перлинами цієї бібліотеки, а саме видання 1709 р. праці Жана Мабійона “*De re diplomatica*” та студію іншого монаха-бенедиктинця П’єра Карпентьє “*Alphabetum Tironianum, seu Notas Tironis Explicandi Methodus*” (1747). Керівники Закладу допоміжних історичних наук користувалися ще одним відомим способом поповнення фондів бібліотеки, надсилаючи листи до наукових чи архівних інституцій з проханням безоплатно надати примірники деяких книг³⁴. У книгозбірні Закладу було представлено й українські видання, хоча йшлося лише про поодинокі випадки. У 1930 р. у книгарні Наукового товариства ім. Шевченка придбали “Огляд української

³⁰ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1305 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних наук історії за 1932/1933 навч. рік, 15 червня 1932 – 8 листопада 1932), арк. 3.

³¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1547 (Звіти кафедр факультета за 1936/37 навч. рік), арк. 29 зв.

³² Див.: ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1294 (Фінансово-господарський план обрахунку видатків кафедри допоміжних історичних наук за 1932–1935 рр., 12 червня 1931 – 29 серпня 1935), арк. 1, 2, 6, 8, 9; спр. 1297 (Протоколи перевірки наявності книг у бібліотеках кафедр середніх віків і допоміжних історичних наук, 8 липня 1931 – 16 вересня 1933), арк. 3–5; спр. 1305 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних наук історії за 1932/1933 навч. рік), арк. 5; спр. 1312 (Переписка з польською Академією наук...), арк. 8, 15; спр. 1469 (Посвідчення видані кафедрами історії середніх віків і допоміжних історичних наук про навчання студентів, 27 січня 1935 – 17 червня 1937), арк. 2.

³³ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 1312 (Переписка з польською Академією наук...), арк. 5, 8, 18.

³⁴ Там само, арк. 4.

історіографії” Дмитра Дорошенка (Прага, 1923), “Нарис української історіографії” Дмитра Багалія (Київ, 1923), “Етюди з джерелознавства середньої історії” Леоніда Беркута (Київ, 1928), а у 1937 р. – “Українську загальну енциклопедію” в 3 т. (Львів, 1930–1933).

Окрему частину фондів Закладу становило палеографічно-дипломатичне зібрання – набір книг, альбомів, окремих документів та їх копій, що використовували для навчання читанню давнього письма (усього 194 позиції), та збірка окремих карт та їх альбомів (30 одиниць). Що стосується першого з них, то йшлося про палеографічні альбоми (“*Monumenta Poloniae Paleographica*” та “*Specimina Paleographica*” Станіслава Кжижановського³⁵ чи “*Lateinische Paläographie*” Ф. Стеффенса) та окремі дослідження (наприклад, В. Келлера “*Angelsächsische Paläographie*” (1906)), фотокопії актів (більшість – латинкою, декілька кириличних) XIV–XVIII ст. з архівосховищ Львова, Любліна, Познаня, оригінальні пергаментні пам’ятки. Низку цих копій купили у фахівців, наприклад 1927 р. у Кароля Малечинського; виготовлення інших замовляли в архівах та бібліотеках міста та країни. Окремо було зібрано і 227 позицій літератури до історичної географії, що їх вписали в “*Inwentarz dział: geografia historyczna*”. Тут можемо віднайти, у тому числі, й статистичні та етнографічні видання.

Фінансовий бік діяльності Закладу бажав кращого. Одна з університетських “Хронік” 1920-х рр. відзначала, що Заклад допоміжних історичних наук повстав без будь-якої державної підтримки, значним чином завдяки зусиллям тогочасного його керівника проф. Я. Птасьніка³⁶. Дійсно, заслуги останнього у формуванні тієї ж бібліотеки Закладу були істотними, однак вирішити самотійно всі майнові потреби він не міг, а спроби отримати істотне фінансове підсилення не завжди були успішними. Укладений влітку 1922 р. проект кошторису діяльності Закладу на 1923 р. передбачав виділення коштів не лише для поповнення бібліотеки чи купівлі інвентаря, але й на виїзди Я. Птасьніка та кращих студентів для роботи у бібліотеках та архівах та співфінансування підготовки видання “*Monumenta palaeographia leopolitana*”, яке, як можемо припустити, слугувало б навчальним посібником при проведенні палеографічно-дипломатичних вправ³⁷. Як можна здогадатися з подальших подій, до реалізації намічених планів тоді так і не дійшло. Кошти, більшість з яких Заклад отримував зі студентських оплат³⁸, не могли

³⁵ Частину з них придбав на початку 1920-х рр. Я. Птасьнік. Див.: Ciara, “*Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w dobie II Rzeczypospolitej*,” 397.

³⁶ *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1924/25*, 130.

³⁷ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 799 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних (спеціальних) наук історичних), арк. 2–2зв.

³⁸ У міжвоєнний період у Львівському університеті студенти оплачували своє навчання, у тому числі, окремо, участь у практичних заняттях (вправах) та семінарах. Кошти з останніх і йшли на фінансування діяльності закладів (інститутів) університету. Див.: Роман Тарнавський і Ярослав Притула, “Львівський університет між світовими війнами (1919–1939),” у *Нариси історії Львівського університету* (Львів, 2023), 191 [в друці].

змінити ситуацію принципово, та й більша частина з них ішла на поповнення бібліотеки та її утримання³⁹. А ще були потрібні гроші для замовлення фотокопій документів, призначених для проведення дипломатично-палеографічних вправ, обладнання та начиння для опрацювання сфрагістичної колекції, оплати ремонту реманенту, послуг зв'язку тощо. Тому бюджету, який виділяли для Закладу, вистачало лише на найнеобхідніше, і говорити про фінансування наукової діяльності довгий час не доводилося. Лише в середині 1930-х рр. ситуація дещо змінилася, а видатки Закладу профінансували на 2649 зл. у 1933/1934 навч. р., на 2340 зл. у 1934/1935 навч. р., на 3425 зл. у 1936/1937 навч. р. цьому сприяло цільове виділення Міністерством коштів на опрацювання сфрагістичної збірки, завдяки чому вдалося придбати не лише додаткове обладнання, але й оплачувати працю магістрів М. Гайсіга, Яна Кроппа, Алоїза Яна Кучинського та Станіслави Сайкевич⁴⁰. Згадане Міністерство частково профінансувало і друк праці М. Гайсіга зі шляхетської сфрагістики у серії “Prace Zakładu nauk pomocniczych historii U. J. K.”, виділивши для цього 200 зл.⁴¹

(Завершення у наступному номері)

REFERENCES

- Bujak, Franciszek. “Życiorys Jana Ptasnika,” *Kwartalnik historyczny* XLIV, t. I (1930): XXV.
- Ciara, Stefan. “Nauki pomocnicze historii 1869–1918.” In *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, edited by Jerzy Maternicki, Joanna Pisulińska and Leonid Zaskilniak, 373–382. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.
- Ciara, Stefan. “Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w dobie II Rzeczypospolitej.” *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, edited by Jerzy Maternicki and Leonid Zaskilniak, t. V, 395–408. Rzeszów, 2007.
- Ilkiv-Swydnycki, Mykoła. “W Liceum Lwowskim (1805–1817).” In *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, edited by Jerzy Maternicki, Joanna Pisulińska and Leonid Zaskilniak, 65–73. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.
- Ilkiv-Svydnytskyi, Mykola. “Gotfrid Ulikh i yoho studii z dopomizhnykh istorychnykh nauk u Lvivskomu universyteti (1784–1794).” *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka* CCLXVIII (Pratsi Komisii spetsialnykh (dopomizhnykh) istorychnykh dystsyplin) (2015): 443–456. (in Ukrainian).

³⁹ Так, кошторис витрат за першу половину 1932 р. складав 255.20 злотих, з яких на придбання літератури, інтролігаторські та інші суміжні роботи було призначено 193 зл. Див.: ДАЛЮ, ф. 26, оп. 7, спр. 1305 (Звіти про діяльність кафедри допоміжних наук історії...), арк. 5.

⁴⁰ Відомості про доходи та видатки Закладу допоміжних історичних наук у 1930-х рр. фіксувалися у спеціальній рахунковій книзі, що зберігається зараз у Кабінеті спеціальних історичних дисциплін Львівського університету.

⁴¹ ДАЛЮ, ф. 26, оп. 5, спр. 340 (Особова справа асистента Гайзига Маряна, б. д.), арк. 46.

- Ilkiv-Svydnytskyi, Mykola. “«Istoriografia erudytiv» ta yii vplyv na paleohrafichni studii u Lvivskomu universyteti (1784–1848 rr.).” In *Istoriia ta istoryky u Lvivskomu universyteti: tradytsii ta suchasnist (Do 75-littia stvorennia istorychnoho fakultetu)*: kolektyvna monohrafiia, edited by Leonid Zashkilniak and Pavlo Sierzhengy. Lviv: PAIS, 2015, 82–90. (in Ukrainian).
- Ilkiv-Swydnycki, Mykola, and Wołodymyr Kaczmar. “Pierwszy katedry (1784–1805).” In *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, edited by Jerzy Maternicki, Joanna Pisulińska and Leonid Zaszkilniak, 51–64. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.
- Ilkiv-Swydnycki, Mykola, and Wołodymyr Kaczmar. “Po ponownym erygowaniu Uniwersytetu (1817–1848).” In *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, edited by Jerzy Maternicki, Joanna Pisulińska and Leonid Zaszkilniak, 75–86. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.
- Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok akademicki 1921/22, za rektoratu śp. prof. dra Jana Kasprowicza*. Lwów, 1922.
- Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1924/25, stanowiąca sprawozdanie Rektora i dziekanów*. Zestawił Rektor w roku szkolnym 1924/25 prof. dr. Włodzimerz Sieradzki. Lwów, 1925.
- Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1926/27, stanowiąca sprawozdanie Rektora i dziekanów*, zestawil Rektor w roku szkolnym 1926/27 prof. dr. Józef Siemiradzki. Lwów, 1928.
- Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1929/30, stanowiąca sprawozdanie Rektora i dziekanów*, zestawil prof. dr. Hilary Schramm Rektor w roku szkolnym 1929/30. Lwów, 1931.
- Ławrecki, Roman, and Roman Szust. “Nauki pomocnicze historii 1918–1939.” In *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, edited by Jerzy Maternicki, Joanna Pisulińska and Leonid Zaszkilniak, 383–396. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.
- Pisulińska, Joanna. “Studium historyczne w latach 1918–1939.” In *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, edited by Jerzy Maternicki, Joanna Pisulińska and Leonid Zaszkilniak, 147–176. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.
- Shust, Roman, and Oleksandr Tseluiko. “Dopomizhni / spetsialni istorychni dystsypliny u Lvivskomu universyteti: istoriografia pytannia ta perspektyvy podalshoho doslidzhennia.” In *Istoriia ta istoryky u Lvivskomu universyteti: tradytsii ta suchasnist (Do 75-littia stvorennia istorychnoho fakultetu)*: kolektyvna monohrafiia, edited by Leonid Zashkilniak ta Pavlo Sierzhengy. Lviv: PAIS, 2015, 141–153. (in Ukrainian).
- Shust, Roman, and Roman Tarnavskyi. “Istorychna nauka u Lvivskomu universyteti: 350 rokiv rozvytku.” *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia istorychna* 49 (2013): 11–41. (in Ukrainian).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 5, File 340 (Osobova sprava asystenta Haizyha Mariana, s. a.).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 799 (Zvity pro diialnist kafedry dopomizhnykh (spetsialnykh) nauk istorychnykh, 15.11.1920–1929), ark. 2–23v.
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 807 (Perepyska z Ministerstvom virospovidan i hromadskoi osvity pro nadannia dotatsii na potreby seminaru z istorii serednykh vikiv i dopomizhnykh istorychnykh dystsyplin ta in. materialy pro robotu seminaru, December 15, 1920 – June 8, 1931).

- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 972 (Opovishchennia pro vidkryttia kreditiv na potreby seminaru po istorii serednikh vikiv i dopomizhnykh istorychnykh dystsyplin, March 13, 1924 – October 21, 1930).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1039 (Zvity zaviduiuchykh kafedr fakulteta za 1925–1926 navchalnyi rik, May 4, 1926 – July 8, 1926).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1294 (Finansovo-hospodarskyi plan obrakhunku vydatkiv kafedry dopomizhnykh istorychnykh nauk za 1932–1935 rr., June 12, 1931 – August 29, 1935).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1297 (Protokoly perevirky naiavnosti knyh u bibliotekakh kafedr serednikh vikiv i dopomizhnykh istorychnykh nauk, July 8, 1931 – September 16, 1933).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1304 (Zvity pro diialnist kafedry dopomizhnykh nauk istorii za 1931/1932 navch. rik, January 26, 1932 – June 13, 1932).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1305 (Zvity pro diialnist kafedry dopomizhnykh nauk istorii za 1932/1933 navch. rik, June 15, 1932 – November 8, 1932).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1312 (Perepyska z polskoju Akademiieiu nauk, holovnym arkhivom u Varshavi ta inshymy naukovymy tovarystvamy po pidhotovtsi i vydanniu naukovykh robit, nadsylannia periodychnykh vydan ta in. pytanniakh roboty kafedry dopomizhnykh istorychnykh dystsyplin, January 13, 1932 – April 21, 1937).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1469 (Posvidchennia vydani kafedramy istorii serednikh vikiv i dopomizhnykh istorychnykh nauk pro navchannia studentiv, January 27, 1935 – June 17, 1937).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1547 (Zvity kafedr fakulteta za 1936/37 navch. rik, June 7, 1937 – July 19, 1937).
- State Archives of Lviv Region, Fund 26, Series 7, File 1620 (Rishennia fakultetskoï rady pro vidnovlennia kafedr anhliiskoi filolohii, istorii mystetstv i dopomizhnykh nauk istorii, May 23, 1939 – July 5, 1939).
- Tarnavskiy, Roman. “Pryntsypy formuvannia vykladatskoho ta naukovo-dopomizhnoho skladu Universytetu Yana Kazymyra u Lvovi (1919–1939).” *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna* 54 (2022): 245–256. (in Ukrainian).
- Tarnavskiy, Roman. *Kafedra etnologii Lvivskoho universytetu. Klasychnyi period (1910–1947)*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2016. (in Ukrainian).
- Tseluiko, Oleksandr. “Vykladannia paleohrafii u Lvivskomu universyteti u radianskyi period: prychnok do rozvytku spetsialnykh (dopomizhnykh) istorychnykh dystsyplin v Ukraini u druhii polovyni 1940-kh – pershii polovyni 1980-kh rr.” *EMINAK. Naukovyi shchokvartalnyk* 3 (39) (2022): 157–175. (in Ukrainian).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1927–1928*. Lwów, 1927.
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku szkolnym 1920–1921*. Lwów, 1921.

**INSTITUTION (INSTITUTE) OF AUXILIARY HISTORICAL SCIENCES
OF LVIV UNIVERSITY AND ITS EDUCATIONAL ACTIVITIES
IN THE INTERWAR PERIOD (1920–1939)**

Oleksandr TSELUIKO

Lviv Ivan Franko National University,
Chair of the Ancient Ukrainian History and Archival Studies
1 Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: oleksandr.tseluyko@lnu.edu.ua
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8973-6927>

There were a number of educational and scientific institutions (institutes), which operated at Lviv University in the interwar period. These institutions realized a double task: to conduct scientific studies and help students to form of their practical skills and abilities. One of these institutions was the Institution (in Polish and in Ukrainian – *Zakład*) of Auxiliary Historical Sciences. During its existence, it had also another name – Institute of Auxiliary Historical Sciences.

It was found that the time of formation of the Institution has been in 1920–1923. First this institution was located in the old building of Lviv University, later – in one of the buildings of the former The Diet of the Kingdom of Galicia and Lodomeria (the building was transferred to an educational institution in the early 1920s). The work of the Institution (Institute) of Auxiliary Historical Sciences was managed by the Head of The Department of General History of the Middle Ages. The reason for this was the absence of a separate Department of auxiliary historical sciences at Lviv University. This created an interesting situation in his work, because there was another institution by The Department of General History of the Middle Age – Seminarium (later – Institute, Institution) of General History of the Middle Ages. The both institutions was closely related in their work, which allowed their managers to use available resources more efficiently.

The financing of Institution of Auxiliary Historical Sciences was carried out mainly at the expense of funds received from student fees and only occasionally at the expense of state subsidies. These sums were not always enough for the full-fledged activity of the Institution. It was quite acute the problem of equipping Institution of Auxiliary Historical Sciences with appropriate inventory and furniture.

The library of the Institute has been formed since the establishment. The inventory (description) of the library made it possible to recreate the process of its creation in more detail. The basis of the library was probably formed the publications that were transferred from the departments that had been liquidated in the early 1920s, but the further increase in the number of books was carried out due to the acquisition of literature both through its purchase and as gifts from private individuals and scientific institutions. It were especially significant donations to the library of the Institution by its first chief professor Jan Ptasnik. A number of editions were purchased from Polish scientific institutions and bookstores in Lviv, Warsaw, Vilnius, antiquarians and booksellers in Berlin and Leipzig.

The library of Institution of Auxiliary Historical Sciences increased during the entire interwar period, but extremely unevenly. The quality of the library was quite good. There were necessary publications for mastering the entire complex of special (auxiliary) historical disciplines at the disposal of employees and students, including several rare publications of the 18th and the first half of the 19th centuries. However, the Ukrainian-language literature in the Institution's library were a little. An individual part of the funds of the Institution of Auxiliary Historical Sciences was the paleographic and diplomatic collection: a set of books, albums, individual documents and their copies, which were used for teaching reading ancient writing and analysis of acts. The Institution also owned a collection of geographical maps and their albums, a separate collection of literature on historical geography.

Keywords: special (auxiliary) historical disciplines, Lviv University, Institution of Auxiliary Historical Sciences, Jan Ptasnik.

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2022

Стаття прийнята до друку 22.10.2022